

Ankara Üniversitesi

DİL VE TARİH COĞRAFYA

Fakültesi Dergisi

Cilt XXII-Sayı: 1-2

Ocak-Haziran 1964

TÜRKİYENİN BESLENME PROBLEMİ VE BUĞDAY ÜRETİMİ

Dr. Mecdi EMİROĞLU

Ö N S Ö Z

Dünya ülkeleri günümüzde ekonomik durumlarıyla tasnife tabi tutulmaktadır. Gelişmiş ülke sayısı gün geçtikçe artmakta, kalkınma çabasına harcanan gayretler olumlu sonuçlar vermektedir.

Gelişmiş ülkeler bugünkü durumlarına çalışma ve zaman aşımı sonucunda ulaşabilmişlerdir. Bu süre, nüfusun doğal yapı ve zenginlikleri değerlendirilmesi için harcadığı çaba ve tutuma göre değişmektedir.

Genel olarak çoğunlukta bulunan tarımsal nüfus, bugün azınlığa geçmiş, şehirlerde oturanlar sayı ve oranca çok yüksek değerlere ulaşmışlardır. Buna rağmen, gerek iş sahası, gerekse hayat seviyesi bakımından en yüksek değere varıldığı söylenilemez.

Bugünün önemli bir özelliği de gelişmiş ülkelerin maddi manevi yardımlarla yarı ve az gelişmiş ülkelere destek olmalarıdır.

Aynî, nakdî ve kültürel yönlerde özetlenebilecek bu yardımların büyük bir kısmını besin maddeleri teşkil etmektedir.

Ülkelerin dışarıdan sağlayacakları en büyük faydanın, kalkınma yol ve yönü ile tecrübeleri kendi bünyesine uydurmaya çalışmaları olduğu şüphe değildir.

Türkiye yarı gelişmiş ülkeler arasında bulunmakla beraber yakın bir geçmişte her bakımdan ileri bir ülke karakterini taşımakta ve yaşamaktaydı. Muhelif ekonomik, sosyal olayların etkisiyle düşülen durumdan en kısa zamanda ve zararsız şekilde kurtulmamız bugünkü çabalarımıza bağlı bulunmaktadır.

Bugün bir tarım memleketi sayılmamıza, milli gelirimizde, ihracatımızda tarımsal ürünlerin önemli yer tutmalarına rağmen randıman düşüklüğü genel bir gelir azlığı doğurmaktadır. Gelişmiş ülkelerle yapılacak karşılaştırma, tarımsal ürünlerimizin % 60-70 düşük randımanlı olduklarını ortaya koymaktadır.

Birçok ülkede tahıl alanları daraltılır, azalan buğday tüketimi randıman yükseltilmesiyle karşılanır ve bu sonuç tarımsal gelişme olarak kabul edilirken memleketimizde aksi yöndeki gelişim tüketimi karşılayamaz hale getirmiştir.

Bugün buğdayın talî bir besin maddesi durumuna düşmüş olmasına rağmen tüketimimize yetişmemesi karşısında ele alınacak konu beslenmedeki yüzdesini azaltmak olmalıdır. Doğumun kontrolünün gıda problemini halledecek yolların her halde başında bulunmadığı kanısındayız.

Buğday ve Beslenmedeki Yeri:

Dünya yüzünde beslenmede payı büyük olan, tüketimi önemli yer tutan tarımsal üretim maddelerinden biride buğdaydır. Dünya nüfusunun önemli bir kısmının yiyeceğinin esasını pirinçten sonra buğday teşkil etmektedir. Kuzey ve Güney Amerika, Avrupa ve Orta-Doğu halkının ekmeçlik ununun esasını buğday teşkil etmektedir. Kuzey Dönencelerde iklim faktörleri çavdarın önemini arttırmakta, buğdayı ikinci dereceye düşürmektedir.

Tahıl unundan yapılan yiyecekler kalori bakımından zengin bulunmakla beraber, vitaminlerin yokluğu bunların beslenmedeki yer ve değerlerinin azalmalarına etki yapmıştır.

Buğday insanların en eski önemli beslenme maddelerinden biri olmakla beraber, buğdayın büyük ölçüde üretilip tüketildiği kesimlerde meydana gelen ekonomik gelişmeler, beslenmede tahıl tüketiminin önemini azaltmıştır. Hayat seviyesinin yükselmesi, endüstrinin gelişmesiyle şehirli nüfusunun çoğunluğa geçmesi milletlerin beslenme rejimlerinde çeşitlilik meydana getirmiş, proteinli besin maddelerinin fazla tüketilmesine sebep olmuştur.

Gelişen ülkelerde tek tipin beslenmedeki hakimiyetinin değişimine Japonya iyi bir misâl teşkil etmektedir.

Yakın yıllara kadar milli beslenme rejiminde toplam kalorinin % 87 sini tahıldan alan Japon halkı, bunun % 80 ini pirinç, % 6 sını buğdaydan temin ederken gelişen ekonomik bünyesi sonucunda buğdayın önemi yanında hayvanı proteinlerin, bilhassa deniz ürünlerinin beslenmedeki payları geniş ölçüde çoğalmıştır¹.

Gelişmiş Ülkelerin beslenmesinde belirli bir ürünün yarıya yaklaşan hakimiyeti sona ermiştir. Ekonomik bünyede meydana gelen çeşitlilik beslenmeye de etki yapmış ve bu gibi ülkelerde bitkisel besin maddelerinin beslenmedeki payı-

¹ *Türkiye Ekonomisi:* Ulusal Ekonomi ve Arttırma Kurumu Yayını No: II. Sayfa: 53. **Ankara. 1940**

nın azalmasına sebep olmuştur. Yakın zamana kadar, sarf edilen çelik veya petrolle ölçülen uygarlık seviyesi, bugün tüketilen hayvansal protein miktarı ile ölçülmektedir. Beslenmede karbon hidratca zengin maddelerin, özellikle ekmeğin, tüketim payında azalma olurken, proteince zengin hayvansal besinlerin oranında artma olmuştur². Nitekim Almanya'da 1800 yılında nüfus başına 300 kg. ekmek düşerken, bu miktar 1900 de 200 kg. a, 1950 yılında ise 100 kg. a inmiş; fakat et tüketimi 13 kg. dan 30 kg. a, 1950 yılında da 50 kg. a yükselmiştir³.

Amerika Birleşik Devletlerinde son elli yıl boyunca tahıl ve patates üretimi %25-5° azalmış, hayvansal besinlerin tüketiminde (ette % 111, sütte % 116, yumurtada % 125) büyük artışlar kaydedilmiştir. Bugün, tahılın beslenmedeki yerini başka besin maddeleriyle doldurabilen ülkeler, modern hayvancılığı ve su ürünleri üretimini geliştirmiş olan memleketlerdir.

Birinci ve İkinci Dünya savaşı öncesi arasındaki kısa dönemde gelişen ülkelerde adam başına tüketilen buğdayın yıllık tutarları arasında % 10 un üstünde bir azalma olduğu görülmektedir⁴.

Ülkenin Adı	Nüfus Başına	Tüketim miktarı
	1909-1914	1929-1934
Fransa	219,6	190,0
İtalya	162,2	171,2
İngiltere	153,2	134,7
A.B.D.	140,2	100,2

FAO'nun Food Balance Sheets'lerinin 1963 rakamları incelenecek olursa, ülkelerin ürettikleri tahılla tükettikleri tahıl arasında büyük farklar vardır. Meselâ: A.B.D. de adam başına düşen yıllık tahıl üretimi 646 kg. iken, tüketilen tahıl miktarı bunun ancak % 10'u yani 67 kg. dır. Buna karşılık hayvansal protein tüketimi çok yüksektir ve günde 66 gramı bulmaktadır. Hayvansal besinin yüksek değer göstermesini nedenlerinin: tahıl üretiminin % 80 inin, (% 10 tohum) hayvan yemi olarak tüketilip değerlendirilmesi ile dünyanın en çok hayvansal protein tüketen ülkesi durumu sağlanılmasıdır.

Buğdayın ve Diğer Tahılların Halkımızın Beslenme Rejimindeki Önemi :

Beslenmesinde tahılın ağır bastığı Türkiye, ihtiyacını karşılamak gayesiyle her yıl üretiminin $\frac{1}{8}$ ine yakın buğdayı dışarıdan ithâl zarureti ile karşı karşıya bulunmaktadır. Halbuki yakın yıllara kadar Türkiye azda olsa buğday

2 - *Ekonomik Kalkınmamızda Hayvancılık*. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları: Çalışmalar: 88. Sayfa: 7. Ankara. 1962.

3 Burk (E.M.)-*Pounds and percentages, food yearbook of Agriculture*, USDA, 592-599. Washington. 1959.

4 *Türkiye Ekonomisi*. Sayfa: 54.

ihracatçısıydı. 1954 yılında bir milyon tona yakın olan ihracatımız, 1955 yılında 195,000 tona inmiş; 1956 yılında 176,000 tonluk ihracatımıza mukabil 185,000 ton ithalât yapılmış ve bu miktar 1959 da 680,000 tona; 1960 yılında ise bir milyon tona yükselmiştir⁵. Bir tarım ülkesi olan Türkiye'nin ihracat malları listesinde 1956 yılından itibaren buğdayın-makarnalık sert buğday hariç- yer almadığı görülmektedir.

İstatistik yıllıklarımızın tetkikinden tarım yapılabilen topraklarımızın % 92 sinin tahıl ekimine ayrıldığı anlaşılmaktadır. Buğday ekimine ayrılan alan ise, daima % 50 nin üzerinde bulunmaktadır (7,7 milyon hektar). Yakın yıllara kadar ekim alanının genişleme imkânı olmasına rağmen, bu imkân artık kalmamıştır. Son on yıl içerisinde buğday üretimimiz (1951 yılında 5,6; 1961 yılında ise 7 milyon ton) % 20 artmıştır. Bu süre içerisindeki nüfus artışımız ise % 25 dir (1950 yılında 20,947.188; 1960 yılında 27.809.831). 1955 yılından beri görülen üretim kifayetsizliğini, sadece iklim istikrarsızlığı, randıman düşüklüğü v.s. gibi sebeplere bağlamak doğru değildir. Buğday üretiminin yetersiz oluşunun asıl sebebi, fert başına düşen tüketim miktarındaki artıştır. Teşvik ve gayretlere rağmen buğday üretimimizin son yıllarda 7,8-8,5 milyon ton arasında duraklamasına karşılık, yılda % 29,3 oranında çoğalan nüfusumuz ve buğdayın beslenme- medeki payının artmış olması kalkınma hamlelerimiz için tehlikeli bir durum yaratma istidadındadır.

Beslenmemizde bitkisel ürünlerin, bilhassa tahılın payı pek fazladır. Tarımımızda görülen özellik beslenme rejimimizde de kendini göstermektedir.

⁶Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Teşkilâtının hazırladığı raporda, Türkiye'nin beslenme problemine büyük yer verilmektedir. Bilhassa köylü ailesinin pazarlara az mal arz etmesinin şehirlerdeki hayatı beslenme bakımından zorlaştırdığı ele alınmakta ve hububatla günlük kalorisinin % 80 inin (2500) temininden doğan tehlikeler üzerinde durulmaktadır.⁷ Diğer besin maddelerinin beslenmemizdeki payları çok azdır. Sebzeler % 2, süt ve mamülleri % 7, etler % 1 gibi düşük oranlarda tüketilmektedirler.

Beslenmemizdeki hayvansal yiyecek maddelerinin oranı ve miktarı yıldan yıla azalmaktadır. ⁸ 1938 yılında adam başına 22 kg. et tüketilmekte iken bu miktar 1959 yılında 12,4 kg. a, süt tüketimi de 151 kg. dan 113 kg. a inmiştir.

⁹ Rasyonel bir beslenme için et, süt, yumurta, yağ ve balık gibi hayvansal besin maddeleri ihtiyacı, ergin bir insanda minimum olarak yılda 54 kg. et, 54 kg. süt, 35 kg. balık, 20 kg. yağ dır. Yılda 14,7 kg. et, 2 kg. balık, 113 kg. süt ve mamülleri, 2,2 kg. yumurta tüketen milletimizin rasyonel bir beslenmeden ne kadar uzak bulunduğunu bu rakamlarla anlamak mümkündür.

5- *Zirai Binye ve İsihsâl*. 1934-1950, 1946-1953, 1946-1954, 1954-1958, 1958-1960. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü. Yayın No: 329, 351, 363, 387, 421, Ankara. **1951, 1954 1955**, 1959; 1962

6 Emiroğlu (M.) - *Dünya Açlıkla mücadele Kampanyası* ve Türkiye, İller ve Belediyeler Dergisi. Sayı: 210. Sayfa: 175-178. Ankara. 1963

7 Baade (F.) - *F.A.O. Türkiye Raporu* Sayfa: 69. Ankara. 1962

8 *Ekonomik Kalkınmamızda Hayvancılık*. Sayfa: 1-5.

9 a.g.e. s. 16.

Kalkınma plânımız incelenirse ¹⁰, bugünkü tüketimimizin beş yıl sonunda bir hayli değişime uğrıyacağına hesaplandığı anlaşılmaktadır.

Gerek kalori, gerek protein miktarları % 2 oranında artmakta, buna karşılık 1962 de alınan kalenin % 71,5 i hububattan olduğu halde, bu oran 1967 de % 68,0 a inmektedir. Aynı şekilde toplam proteinin % 82,9'u bitkisel, % 17,1 i hayvansal iken, 1967 de % 80,3 ü bitkisel % 19,7 si hayvani protein olmaktadır.

Dönem başında yıllık tüketimi 190 kg. olduğu kabul edilen buğdayın, 1967 yılında % 5 artım göstererek (205 kg.) beslenmemizdeki payının artacağı görülmektedir.

1962 yılında tüketilen yıllık tahıl miktarı 266,5 kg. iken 1967 de bu miktarın 257 kg. a ineceği öngörülmüştür. Diğer proteinli besin maddelerinin artışı beslenme durumumuzda azda olsa nisbi bir gelişim sayılmaktadır.

Nüfus, nüfus başına tüketim ve üretim artışlarının normal şartlarla gelişimi sonucunda varılan 0,5 milyon tonluk stok fazlalığının iyimser bir hesap sonucunda elde edildiği kanısındayız. Çünkü son yıllardaki tüketim ve buğdayın beslenmemizdeki payı nüfusun normal artışının yani yıllık % 03 rakamının daha üstünde bir değer taşımaktadır.

Buğday Üretim ve Tüketimimiz

Ekili dikili alanlarımız son yıllarda çok süratli ile artış göstermiştir. 1930 yılında 10 milyon hektara yaklaşan (9.500.000) tarım topraklarımız bugün 25 milyon hektarı geçmiş bulunmaktadır.

Prof. F. Baade erozyon tehlikesi olmadan ekilecek toprakların memleketimizdeki limitini 16,4 milyon hektar kabul eder¹¹. H.Oakes bunun % 21 civarında bulunmasını rasyonel kabul ederken her iki maksimum yüz ölçümü günümüzde bir hayli aşılmış durumdadır.

Devlet İstatistik Enstitüsünün yayınladığı istatistikler incelenilecek olursa topraklarımızın 1962 yılındaki genel bölünüşü şöyledir.

Toprakların Bölünüşü:	Yüz Ölçümü: (Hektar)	ORANI
Ekilen Alanlar	15 .100 .000	% 19,45
Nadas	8 .050 .000	% 10,37
Çayır ve meralar	28 .606 .000	% 36,85
Bağlar	802 .000	% 1,03
Sebze ve Meyvelikler	800 .000	% 1,03
Zeytinlikler	600 .000	% 0,77
Ormanlar	10 .580 .000	% 13,63
Ürün Getirmiyen Topraklar	13 .100 .000	% 16,87
	77 .638 .000	% 100

10 *Kalkınma Plânı Birinci beş yıl.* 1963-1967. Sayfa: 150. Ankara. 1963.

11 Baade - (F.) *F.A.O. Türkiye Raporu.* Ankara. 1962.

Tarım topraklarının azaltılması yolundaki tavsiyelerin önümüzdeki plân dönemi içerisinde tatbik edilmeyeceği, beş yıl sonraki tarım topraklarımızın tahmini yüz ölçümlerinin değişmemesinden anlaşılmaktadır¹².

Tahıl ekiminin, kapladığı alan bakımından tarımımızdaki önemi açıktır. 1950 den bu yana hububat ekilen sahanın ve ekili dikili toprakların daha da artmış bulunduğu görülmektedir.

Son on yıl içerisinde 63,380 km² yâni genel yüzölçümümüzün 1/10 una yakın bir alan daha ekim altına alınmıştır.

Nadasla beraber ekili dikili topraklarımız memleket yüzölçümünün 1/3 üne erişmiştir (% 32,65). Bu miktar yerli yabancı uzmanların ekonomik bulunduğu oranın bir hayli üstündedir ve artış devam etmektedir.

Buğday Ekim ve Üretimi¹³

Yıllar	Yüzölçümü (Hektar)	Üretim (Ton)
1928/32	2 .801 .000	2 .373 .000
1934/38	3.196.900	3 .422 .500
1949/50	4 .477 .200	3.871 .900
1953/54	6 .405 .000	4 .900 .000
1958	7 .450 .000	8 .550 .000
1961	12 .865 .300	12 .635 .800

Yukarda yıllara göre ekim alanları ve üretim miktarları gösterilen buğday tarımımızın küçümsenmeyecek bir artış kaydettiği izlenilmektedir.

1929 yılına kadar ekmeklik un ithal eden Türkiye bu yıldan sonra ihracata da başlamış bulunmaktaydı. Buna rağmen 1930 yılındakine nisbetle 2 misli arttığı görülen nüfusa karşılık buğday üretimi beş mislinden fazla artış göstermiştir.

Büyük artış farkına, ülkenin tahıl tarlası haline gelmesine rağmen, üretim tüketimi karşıyamamaktadır. Memleketimizdeki ekim alanlarının % 75 ini tahıl, tahılında % 60 mı buğday teşkil etmektedir.

Beslenmede buğdayın önemi artmayıp aynı kalsaydı bugünkü açığımız bahis konusu olmayacak ve buğday ihracatı yapmamız, yahut tahıl tarlalarımızı daha kıymetli ürünlere tahsisimiz mümkün bulunacaktı.

Durumun daha açık ifadesi beslenmemizde buğdayın payı çoğalmaktadır. Şehirli oranı yükselmekte fakat yine de ekmek tüketimi azalmamaktadır. Bütün bu sonuçlar ithalle veya nüfusu kontrolle önlenemez. Toprak-insan ilişkileri olumlu şekilde sokulmazsa sonuç değişmeyecek belkide daha vahimleşecektir.

12 Darkot (B.) - "Beş yıllık kalkınma plânı" Üzerinden düşünceler. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi. Cilt: 7, Sayı: 13, Sayfa: 1-13. İstanbul. 1963.

13 *Zirai Bünnye ve İstihsâl* (1932-1961).

Türkiye gibi bir tarım ülkesinde buğday sıkıntısı yeni hissedilmeye başlanmıştır. Fakat yakın yıllardaki, üretim, tüketim istatistikleri olayın normal olarak geliştiğini göstermektedir. Bugün, buğdayımızın yetersiz olması sonucu karşısında, zamanına göre tarımcılarımız ve idari makamlar tarafından araç ve bilgi noksanlığı, iklim istikrarsızlığı, gübreleme, sulama eksikliği, erozyon, tohumluk, son olarakta nüfusun artış hızı suçlandırılmaktadır. Bunların hepsi birer sebeptir, fakat bu günkü sonucu doğuran en önemli faktör, şehirleşme hızına, şehirli oranının yükselişine rağmen buğdayın beslenmedeki payının azalmayıp artmasıdır. 1927 yılında yapılan nüfus sayımına göre genel nüfusta şehirli miktarı % 24,2 iken bu miktar 1960 yılında % 31,1 e çıkmıştır. Adet olarak mukayese daha yüksek bir oran Vermekte ve (2,3 milyon iken 8,9 milyona) artışın üç misline yakın olduğu görülmektedir.¹⁴ Memleketimizde şehirlere akın olayı ekonomik bir kalkınma sonucunda meydana gelmediği ve büyük iskân merkezlerindeki iş hacminin artışıyla orantılı olmadığı için bir gelişim sağlayamamaktadır. Şehirlerde oturan nüfusumuzun oran ve sayıca yükselişinden sosyal ve ekonomik bir kazanç sağlanabilmesi için akının ekonomik zorluklarla değil, iskân merkezlerinde artan şehirselleşmelerin talebiyle ve doğal olarak meydana gelmesi gerekmektedir. Kır yerleşmelerimizin büyük çoğunlukla kendine yeter bir karakter taşımaları, kasaba ve şehir pazarlarıyla ilgili ekonomik bir faaliyet gösterememeleri kasaba ve şehirlerimizdeki iş ve ticari hacmin artmasına engel olmaktadır. Kır yerleşmelerimizde tarım metodunun modernleştirilerek prodüktif hale getirilmesi sağlanamadıkça üretim mahalli yaşama ve beslenmeden ileri bir manâ taşıyamıyacaktı¹⁵.

Yüksek olan kır nüfusumuzun oran bakımından azaltılması, şehirlere akının yararlı hale gelmesi için, büyük iskân merkezlerinde fazla nüfusun üretici olarak toplanmasını temin edecek çeşitli faaliyetin sağlanması, geliştirilmesi gerekmektedir. Üretimin şehirselleşmeler ve çevre ekonomisine uygun şekilde istenilen türlerle yönlendirilmesi, büyük iskân merkezlerinde kurulmuş olan yerli endüstrinin gelişmesi için en önemli şart olan iç pazarı uyandıracaktır. Henüz iç pazarını harekete getiremeyen bir ülkenin ihracatını geliştirmesi çok zordur.

Şehirlerimizde nüfusun artmasına rağmen iş hacmi ve sahasında büyük farkların meydana gelmemesi beslenmede de kendini göstermekte, unlu maddelerin ve ekmeğin hakimiyeti devam etmektedir. En büyük şehrimiz olan ve nüfusu iki milyona yaklaşan İstanbul'un günlük ekmeğin tüketimi 1.200.000 adettir. Bu miktar büyük avrupa şehirlerinde imâl edilen ekmeğin iki mislidir. İstanbul'da, küçük çocuklar dahil adam başına tüketilen ekmeğin miktarı yarım kiloyu aşmaktadır. Börek, sandviç, makarna, bulgur, bisküvi, hamur tatlıları v.s. gibi unlu maddeler bu miktarın dışında bulunmaktadır¹⁶.

14 Yücel (T.) - *Türkiye'de Şehirleşme Hareketleri ve Şehirler*. Türk Coğrafya Dergisi. Sayı: 20,21, İstanbul. 1960, 1961.

15 Emiroğlu (M.) - *Şehirlerimizin Gelecekteki Beslenmeleri ve Gıda rejimimiz* İller ve Belediyeler Dergisi. Sayı: 203. Sayfa: 424-428. Ankara. 1962.

16 Emiroğlu (M.) - *Şehir Nüfusumuzun Artması Karşısında Su Ürünlerimizin Önemi*. İller ve Belediyeler Dergisi. Sayı: 208. Sayfa: 65-70 Ankara. 1963.

Nüfusumuzun bugünkü artış temposunu nazarı itibara alarak yapılacak bir tahmin, 1975 yılında 42; 1980 yılında 48; 1990 yılında 62; ve 2000 yılında ise 80 milyona ulaşacağımızın muhtemel bulunduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir deyimle 40 yıl sonra nüfusumuz bugünkünün üç misline çok yaklaşacaktır.

Ülkemizin 1/3 ünde tahıl tarımı yapıldığı ve bu oranın maksimumu çoktan geçtiği göz önüne alınırsa, beslenme sistemimizde yakın yıllarda bir değişiklik yapılmadığı takdirde buğday yetersizliğimizin ve muhtemel açığımızın azameti meydana çıkacaktır. Üretim takatimizin gittikçe üstünde bir seviyeye yükselen buğday tüketimimizin beslenmemizdeki payını tedricen azaltmamız bugünkü beslenme sistemimizde bazı değişiklikler yapmamız gerekmektedir. Buğdayın yerini tutacak besinleri ergeç seçmemiz ve beslenmemizi buna göre ayarlamamız icab etmektedir. Aksi halde, yakın yıllarda mecburiyetler ve problemler bizi bu yolu tutmaya mecbur edecektir.

Buğday Yetersizliğinin Nedenleri :

Milletlerin beslenmelerinde bazı ürünler fazla yer tutmaktadır. Bunda sosyal tesirler kadar doğal faktörlerin de etkileri vardır.

Bir ülkede çok miktarda istihsâl edilen ürünün o ülke beslenmesinde önemli yer tutması olağan sayılmakla beraber, bu nisbetin yarıya yaklaşması fakirlik olarak yorumlanmaktadır. Öte yandan bazı ülkeler halkının beslenmesinde millî diyebileceğimiz bir karakter mevcuttur. Meselâ: Hintliler pirinç; Çinliler soya ve pirinç; Almanlar patates; İzlanda, Norveç, Japon ve Portekizler balık; Yenizelânda, Avusturalya, Amerika ve İngilizler ise sofralarında ete fazla yer vermektedirler.

Anadolu Türklerinde ise tahılın, özellikle buğdayın beslenmede geniş yer tuttuğu görülmektedir.

Birçok ülkeler beslenme sistemlerini üretimleriyle ayarlamışlar ve muhtemel tehlikeleri rejimlerinde değişiklikler yapmak suretiyle önlemişlerdir. Günümüzde dahi gelişmiş ülkelerin bir çoğu, zaten çeşitli olan besin maddelerine yenilerini katmak çabasıdadırlar. Bugün Türkiyede buğday üretimi tüketimi karşılayamaz duruma gelmiş, her yıl daha fazla ithalle tüketimi karşılamak mecburiyeti hasıl olmuştur. Sınırlarımız içinde yetişen, memleket şartlarına uygun ve istikbâl vaad eden bitkisel ve hayvansal ürünlerimizin beslenmemizdeki istikrar paylarını arttırarak bu ciddi tehlikeyi bertaraf etmemiz gerekmektedir¹⁷. Eğer beslenme sistemimizde bir değişiklik yapılmaz, buğday hakimiyetine son verecek tedbirler alınmazsa, 2000 yılında tahminen 80 milyona yükselecek olan ulusumuzun buğday tüketimini (tahminen 25-30 milyon ton) üretimimizle, hattâ ithalâtımızla karşılamak imkânı kalmıyacaktır. Bugün, 1/8 kısmı ithâl suretiyle

17 Emiroğlu (M.) - *Fazla Nüfuslanma ve Türkiye*. İller ve Belediyeler Dergisi. Sayı 220. Sayfa: 357-362. Ankara. 1962.

karşılanabilen buğday tüketimimiz, 2000 yılında üretimimizin 3-4 katı açık verecektir. Bu durum beslenme sistemimizde bir değişikliğin yapılmaması halinde problemin büyüklüğünü gösterecek niteliktedir.

Nüfus başına yılda (ekmek, bulgur, makarna, sandviç, hamur tatlıları v.s) 250 kiloya yakın olan tahıl tüketimimizi, bugün randımanı arttıracak tedbirleri almak suretiyle karşılayabilme imkânına sahip bulunmaktayız. Eğer tüketim miktarımızda makûl bir azaltma yapamazsak, en modern tarım usullerinin tatbiki halinde dahi bu imkân ortadan kalkmış olacaktır.

Türkiye'de buğdayın başlıca besin kaynağı olarak tüketilmesinin diğer bir mahzuru daha vardır. Yıllar arasında büyük değişimler gösterebilen fiziki şartlar tahıl üretimi ve randımanı üzerinde önemli etkiler yapmaktadırlar.

¹⁸İstatistik yıllıklarımızın incelenmeleriyle yıllar arasındaki randıman farkının büyüklüğü daha iyi anlaşılmaktadır. Meselâ; 1945 yılında hektar başından 585 kilogramlık bir randıman sağlanırken; 1953 yılında bu miktar 1482 kg. a yükselmiştir. Aradaki fark iki mislinden fazladır (2,5). İklim istikrarsızlığının etkilerini tüketimde görmek mümkündür. 1953 yılında nüfus başına 236 Kg. olan tahıl tüketiminde buğdayın payı % 79 dur. (187 Kg.). Geriye kalan 49 kiloyu²¹ mısır, çavdar, arpa, mahlut ve kaplıca teşkil etmektedir. Randımanın düşük bulunduğu, iklim şartlarının buğday üretimine uygun cereyan etmediği 1945 yılındaki duruma gelince: Nüfus başına 177 kg. dan ibaret bulunan yıllık tahıl tüketiminde buğdayın payı sadece % 51 (91 Kg.) dir. Diğer tahılların beslenmedeki payları ise yarıya çok yakın % 49 (86 Kg.) gibi bir değer taşımaktadır. Görüldüğü gibi iklimin sebebiyet verdiği randıman istikrarsızlığı karşısında buğday tüketimi yarıya yakın bir düşme gösterebilmektedir. Ancak diğer tahılların beslenmedeki iştirak paylarının arttırılması memleket hayvancılığına menfi etkiler yapmaktadır¹⁹. Bu durum, tahıl türlerinin beslenmedeki iştirak nisbetlerinin ayarlanmasıyla buğday tüketiminde denge sağlamanın pek müsbet yol olmadığını göstermektedir.

²⁰Son yirmi yılın tahıl ve buğday tüketimleri gözden geçirilecek olursa 1939 yılında nüfus başına 222 Kg. olan tahıl tüketiminin % 77 sini (172 Kg.) buğday teşkil ederken, 1959 yılında 246 Kg. a çıkan tahıl tüketiminde buğdayın payının % 78,5'e (193 Kg.) yükseldiği görülür²¹. 1962 yılında tahıl tüketimi 266,5 Kg. ve buğdayın iştiraki ise 195 Kg. 1 bulmuştur²².

Türkiye, kurtuluş savaşını takip eden birkaç yıl dışardan ithal ettiği buğdayla ekmeçlik un ihtiyacını karşılamıştır. Müteakip çeyrek asırda her yıl artan oranda

18 *Zirai Bînye ve İstihsâl* (Adı geçen yıllıklar)

19 Emiroğlu (M.) - *Yurt Beslenmesi Bakımından Hayvancılığımızın Memleket Şartları İçinde Geleceği, Alınması Gereken Tedbirler*. Türkiye Hayvancılığını Geliştirme Semineri. Sayfa 37 50. 1962 Ankara

20 *Zirai İstatistik Özelleri*. Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Yayını. No: 402. Sayfa: 18. Ankara. 1960.

21 Baade (F.) - *F.A.O. Türkiye Raporu*. Sayfa: 73. Ankara. 1962.

22 *Kalkınma Plânı*. Sayfa: 150.

ihracatımız çoğalmış ve Türkiye dünya devletleri içerisinde önemli bir buğday ihracatçısı haline gelmiştir.

Çeyrek asır içerisinde nüfusumuz bir misli bile artmamış, buna karşılık buğday üretimi ve ekim alanımız üç mislinden fazla yükseliş göstermiştir.

Bugün A.B.D. den ithâl suretiyle kapatmaya çalıştığımız buğday açığımızın esas sebeplerini nüfus artışıımızda aramak doğru değildir.

Türkiye'nin yüksek yüzde gösteren yıllık artış oranı yeni bir olay değildir. Buğday üretimimizin yetersizliğini yıllar arasındaki iklim faktörlerinin istikrarsız oluşunda veya tarımsal bilgimizin noksanlığına hamletmekte haksızlık olacaktır. Çünkü Akdeniz iklim karakterini taşıyan ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de yıllar arasında farklar eskiden beri meydana gelmektedir.

Nüfus artışı, iklim istikrarsızlığı, tarım topraklarının -maksimumu geçişi, randıman düşüklüğü, veraset sebebiyle tarla yüzölçümlerinin azalışı, tarım zararlılarıyla yeteri kadar mücadele edilememesi, sulama noksanlığı v.s. buğday yeterliliğimize etki yapmakla beraber diğer önemli faktörler yanında ikinci, üçüncü plâna düşmektedir.

Nüfusumuzun 4/5 gibi büyük bir çoğunlukla tarım toprakları üzerine toplanmış bulunması, tarla yüzölçümü ortalamalarını düşürmektedir. Ayrıca tahıl tarımı (Nadas dahil) yapılan alan, tarım topraklarımızın büyük bir kısmını kaplamaktadır.

Tarım toprakları üzerinde çiftçi nüfusunun yoğunlaşması, beslenmede tahılın hakimiyetini, desteklemektedir.

Tarımda kalkınmanın, üretimi artırmanın yüzölçümü ile paralel olarak temini uzun yıllar önce fazlasıyla kullanılmış bir imkândı.

Tarım toprakları üzerindeki nüfus şehirlere göçe rağmen, yılda yarım milyonun üzerinde artış göstermekte ve gizli işsizlik belirli hale gelmektedir.

Yoğunluk arttıkça tarım toprakları daha fazla bölünecek ve en ilkel beslenme imkânlarına uyar şekilde- cins ve şekil olarak- kullanılacaktır.

Türkiye ile aynı doğal şartlara sahip ülkelerde buğdayın beslenmedeki önemi bizimle kıyas edilemeyecek nisbettedir. Eğer dünya nüfusu Türkiye kadar buğday tüketse idi, yıllık tahıl tüketiminin bir milyar tona yakın olması gerekirdi. Oysa dünyada buğday üretimi 250 milyon ton civarındadır.

Memleketimizde tahıl tarlaları çoktan maksimum sınırını geçmiştir. Beslenmemizde buğdayın payı azalmazsa, yılda bir milyona yakın sayıda artan nüfusumuza paralel olarak açığımızda 250.000 ton civarında artacaktır.

Artan tüketime cevap verecek besin değeri yüksek ve buğdayın tüketimdeki payını azaltacak nitelikte birçok ürünümüz mevcuttur. Buğday ve tahıl dışı ürünlerin tüketimimizdeki paylarının yükseltilmesiyle tarımsal karakterimizdeki çeşitlenme sağlanmış olacaktır. Bunda büyük iskân merkezlerimizdeki tüketimin ve talebin köylere aksedebilmesinin büyük rolü olacaktır. Beslenme rejimimizin

çeşitlenmesi polikültürün ve pazarlarla irtibatın gelişmesini sağlayacak ve ekonomik kalkınmamızda çabuklaştırıcı bir faktör olacaktır.

Fiyat Politikasının Etkileri :

Takip edilen fiyat politikası üretim cins ve miktarı üzerine ülkelerin ekonomik yapılarıyla orantılı etkiler yapmaktadır. Kır yerleşmelerinin, tüketim ve ticaret merkezi olan kasaba, şehirler talebine uygun üretim yapmaları yâni köylerin açık ekonomileri oranında etki artmaktadır.

Bu etkinin Türkiye için az oluşunun sebebi üretim yapan küçük yerleşme merkezlerinin pazarlarla olan ilgilerinin yetersiz buluşudur. Diğer bir deyimle köylerimizin büyük çoğunluğu üretimlerini pazarlar talebinden ziyade kendi tüketimlerini karşılamak gayesiyle yapmaktadırlar.

Bugün şehirli nüfusumuzun azınlıkta bulunmasına rağmen buğday tüketimimizin genellikle ithalâtsiz karşılanılmadığı izlenilmektedir. Son sayım istatistikleri akımlarla şehirlerimizin yılda % 043,8 gibi yüksek bir artışla karşılaştıklarını göstermektedir²³. Bu miktar ülkemizin % 29,3 olan yıllık logaritmik artışından % 67 daha fazladır.

Bugün genel nüfusumuzun 1/3 üne pek yakın bulunan şehirli nüfusumuzun yakın sayımlarda yarıya yakın bir orana varacağı anlaşılmaktadır.

Şehirli nüfusumuzun beslenmesinde de buğdayın büyük önem taşıdığı, belediyelerin fırınlara yaptıkları un tevziatıyla anlaşılmaktadır. Şehirlerimizin buğday taleplerinin köylerimiz üretimiyle karşılanması ancak kır nüfusumuzun bu maddeye beslenmelerinde hiç yer vermemeleriyle mümkündür. Oysaki şehirlerin beslenmesinde buğdayın iştirak payını her yıl biraz daha azaltmamız gerekmektedir.

Fiyat ayarlamalarıyla yapılacak değişiklikler doğal ve köklü olmamaktadır. Üreticiyi fiyatları arttırarak teşvik kısa vadeli bir tedbirdir. Tarım politikası fiyat arttırarak üretim ve üreticiyi tatminden ziyade prodüktiviteyi arttırma yönünde gelişim göstermelidir. Köylüye ucuz olarak temin edilecek iyi tohum, sun'i gübre, kredi, araç, münavebe usulleri ve teknik bilgi, zararlılarla mücadele ile prodüktivitesini arttırmak daha faydalı ve ekonomiktir²⁴.

Beslenmede buğdayın payını azaltabilecek diğer üretim maddelerinin ekimini teşvik etmek, bunların kışla, okul, hastane, lokanta v.s. gibi yerlerde tüketim nisbetlerini arttırmak gerekmektedir.

Beslenme rejimimizde şehirler yolu ile yapılacak çeşitlenme sayesinde pazarla ilgileri temasları çoğalacak üretici nüfusa istikamet vermek mümkündür. Tarı-

23 (23 Ekim 1960) *Genel Nüfus Sayımı*. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, No: 444. Ankara. 1963

24 Fazla Bilgi için Bakınız: Üstünel (B). *Buğday Politikamız ve Plânlama*, FORUM. Nisan, Ankara. 1962.

mımızı monokültürden kurtarmak ve doğal şartların verim üzerindeki mutlak hakimiyetini kaldırmada beslenme rejimimizin büyük etkisi olacaktır.

Takip edilecek fiyat politikasının buğday sarfiyatını azaltıcı yönde geliştirilmesi zamanı geçmiştir.

Buğday Üretimimiz ve Kalkınma Plânı:

Gelişmiş ülkelerin hemen hepsinde ikinci dünya savaşını takip eden yıllarda ekme sarfiyatının hissedilir bir şekilde azaldığı izlenilmektedir. Bu azalma her ülkede aynı ölçüde olmamakla beraber genel görünüş bu sonucu vermektedir. Meselâ: 1955-1957 yıllarında Fransa'da nüfus başına buğday unu sarfiyatı 98,5 Kg. olduğu halde bu miktar İtalyada 135,1, Ortak pazar ülkelerinde ise 95,5 Kg. dır²⁵.

Birçok ülke tahıl ekim alanlarını darlaştırmakta, üretim farkını randımanı yükseltici tedbirlerle kapatmakta, tahılın insan besini olarak değerini, yem olarak proteine çevirmek suretiyle kıymetlendirmektedir. Tahıl ekiminden alınan tarlalar endüstri bitkilerine tahsis edilerek büyük şehirlerin gittikçe artan endüstri ham madde ihtiyaçlarına biraz daha fazla cevap vermeye çalışmaktadır.

Memleketimizde tarım topraklarının maksimum sınırları çoktan aşıldığı halde, beş yıllık plân dönemi içerisinde azaltma tatbikatına girilmemiştir. Tarım topraklarımız beş yıl sonra da bu günkü yüzölçümlerini muhafaza edecektir.

Bugün bir tarım ülkesi olmamıza, millî gelirden tarımsal ürünlerin esaslı faktör bulunmalarına rağmen randıman düşüklüğü bu sektörde genel bir gelir azlığı doğurmaktadır. Gelişmiş ülkelerle yapılacak karşılaştırmalar tarla ürünlerimizin % 60, hayvansal ürünlerimizin ise % 80 düşük randımanlı oldukları sonucunu vermektedir.

Memleket şartlarında en kolay ve zahmetsiz üretim maddesi olan tahıl, beslenmede önemli mevkiini Osmanlı İmparatorluğunun son devrelerinde tüketim değerim daha arttırarak sağlamıştır. Doğal şartı uygun olsun olmasın köylerimiz için en ideal üretim maddesi halini alan buğday, ekim ve tüketim bakımından tedricen bugünkü önemini kazanmıştır.

Beş yıllık plân dönemi içerisinde nüfus başına besin tüketiminde buğdayın payında tedrici bir artış ön görülmüştür.

1962 yılında nüfus başına 195 Kg. olan buğday tüketimi, dönem sonunda 205 Kg.'a çıkmakta ve 1962 yılı için 100 kabul edilen tüketim indeksi 1967 yılında 105,1 e yükselmektedir.

Tahıl olarak pirinçte de önemli bir artış öngörülmekte 3,5 Kg. olan tüketimin 5 Kg. a çıkacağı tahmin edilmektedir²⁶.

25 Tekeli (S.T.) - *Türkiyede Buğday Sarfiyatı*. Türkiye İktisat Gazetesi No: 532. 20 Haziran Ankara. 1963.

26-*Kalkınma Plânı* Sayfa: 150. Tablo 55.

Plân dönemi içerisinde besin maddeleri tüketiminin kalori ve protein miktarlarında % 2 lik bir artış kabul edilmektedir. En önemli evrim 1962 yılında alınan kalorinin % 71,5 i hububattan elde edilirken, 1967 yılında bu oranın % 68 e ineceği, tüketilecek hayvani proteinin % 11,1 den % 19,7 ye yükseleceği hesaplanılmıştır. Ulaşılabilecek bu rakamlar dahi normal beslenmeden bir hayli uzaktır²⁷.

Plân dönemi içerisindeki 5 yıl zarfında buğday tüketimimizin hiç yoksa sabit tutulmaya çalışılması ve bundan sonraki dönemlerde düşürülmesi için lüzumlu çalışmaların kolaylaşmasına yardım edilmesi beklenilirdi. Çünkü beslenmemizde buğdayın hissesini bugünkü haliyle muhafazamız dahi yılda % 29,3 artan nüfusumuz karşısında buğday tüketimimizin bu sürede yılda 200.000 tonluk artmasını kabulümüz demektir.

Birinci beş yıllık plânda tarımsal sektörde % 26 lık bir gelişme öngörülmüştür. Doğal şartlara son derece bağlı, teknikten yoksun geleneksel metodlarla bu gayelere reformsuz erişmek çok zordur. Her yıl artan nüfusun % 26 yı eksilteceği; kötü bir mahsül yılı ile nüfus artışı üstünde yer alabilen olumsuz sonuçlara yarmak her zaman için mümkün görülebilmektedir.

Nüfus artışı ve plân dönemi sonundaki buğday tüketimimiz hesaplanılacak olursa yıllık açığımızın -bugünkü tarım şartlarının devamı halinde- yarım milyon ton artacağı görülecektir.

Milletçe girişilen çabalar kalkınmamızı hedef tutmaktadır. Endüstrileşmek için gerekli yatırımların buğday ithaline harcanmaları alınacak sonuçların gecikmesine ve kalkınma hızımızın yavaşlamasına sebep olacaktır.

Beslenmemizdeki, dolayısıyla üretimimizdeki paylarını arttıracığımız besin maddelerimizle ticari faaliyetimizi geliştirmemiz ve dış ülkelerden pazarlar temin etmemiz mümkün olacaktır. Su ürünleri, yağ ve kuru sebze, meyve, canlı hayvan, kuruyemiş, bitkisel ve hayvansal besin maddeleri, konserveler, mensucat, şeker, çimento, hazır ilâç, halı, kilim, plâstik eşya v.s. Bu ürün ve ma-

müllerimizin ihraç imkânlarının arttırmalarıyla dış ticaret açığına son vermemiz mümkün olacağı gibi, millî gelirimiz, satın alma gücümüz yükseltilecek, yerli pazar, dolayısıyla yerli endüstrinin gelişmesi sağlanacaktır.

İhracatımızı arttırmayı zorunlu kılan nedenler açıktır. Belli bir süre sonunda tediye muvazenemizde olumlu bir dengeye ulaşmak zorundayız. Kalkınma halinde bir ülke olarak zaten ithâl zaruretinde olduğumuz çeşitli mamül eşya, makine, komple tesisat, teknik malzeme, yedek parça v.s. mevcutken tarımsal besin maddeleri ithâline mecbur kalmamız kalkınma hızımızı azaltabilir.

İhracatımızı geliştirme konusunda en vaatkâr alanlarda zorunlu tedbirlerin alınması tabiidir. Bu tedbirler yanında beslenmemizdeki buğday oranının muhafazası hattâ arttırılması gayesiyle ithalât ve yatırım yapmamız tezat teşkil etmektedir.

27 Özkazanç (A.N.) - *Hayvansal Gıda Maddelerinin Beslenmedeki önemi*, Ankara Üniversitesi Haftası. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü, Yayın No: 57. Sayfa: 1-9. Ankara. 1964.

Sonuç :

Geri kalmış veya yarı gelişmiş ülkelerin ekonomik ve sosyal problemlerinin birçoğu benzerlik göstermektedir. Bu problemlerin en önemlisi nüfus artışı ile besin maddeleri üretimi arasındaki dengenin kurulamamış olmasıdır.

Bugünkü ekonomik görünüşleriyle gelişmiş vasıf kazanmış ülkelerin gelişme tempolarına paralel bir beslenme değişimini de idrak ettiklerini gözden kaçırmamak gerekmektedir.

Gelişmiş ülkeler halkının beslenme durumları gözden geçirilecek olursa, çeşitli yiyecek maddelerinin tüketimine önem verildiği görülür. Bu ülkelerde ekmek sarfiyatı gittikçe azalmakta, ikinci, hattâ üçüncü besin durumuna inmektedir. Tarımsal yapıda tahıl topraklarının oranı ve yüzölçümü gerilemektedir. Talebi artan türlerin ekimine önem verildiği, tahılın hayvani proteine çevrildiği veya ihrac edildiği izlenilmektedir.

Buna karşılık Türkiye'de ekilen toprakların tamamına yakın çoğunluğu tahıl ekimine ayrılmış olmasına rağmen, beslenme açığının kapatılamadığı görülmekte ve nüfus kontrolü hal çaresi olarak tavsiye edilmektedir. Henüz doğal kaynakları kontrol altına alınmamış bir ülkede ele alınacak birçok konu ve halledilecek birçok problem mevcuttur. Buğdayın yetersiz hale gelişinde artan nüfusumuzun da payı bulunmakla beraber esas faktör: şehirlerde yaşayan nüfusumuzun büyük bir hızla çoğalmasına rağmen, buğdayın beslenmedeki payının azalmayıp bilâkis hızla artmış oluşudur.

Türkiye'nin sahip olduğu doğal şartların beslenmemizde buğdayın büyük yer tutmasına etki yaptığı muhakkaktır. Ancak son yıllarda bu payın anormal olarak arttığı, ekim ve tüketimle diğerlerini gölgeler duruma geldiği görülmektedir.

Tarım tarihimiz gözden geçirilirse, tahıl cinsleri arasında başta buğday olmak üzere ana yurdu Türkiye olan türlerin geniş bir alan kapladığı görülür. Yurdumuzun fiziki ve iklimik özellikleri, morfolojik yapısı, kıt'alar arası durumu, kültür bitkilerinin çeşitlenmesine yol açmıştır. Değişik bitki türleri arasında beslenmede önemli yer tutan yağlı bitkiler, meyve, sebze, hayvansal ve su ürünleri gibi bol çeşitler arasında beslenmenin % 90 tahıla dayanması zor izah edilir bir durumdur. Bugünkü ve gelecekteki nüfus artışı buğdayın ana gıda maddesi olarak bu oranda tüketilmesine imkân vermemektedir.

Bugünkü tekniğe uzak tarım yapmakta olan köylümüz, bakım, tohum, sulama gübreleme bilgisinden yoksundur. Tarım topraklarının aşılması ekonomik olmayan tarımı yoğunlaştırmış, insan gücünün israfına yol açmıştır. Köylünün pazara göre üretimi, teşkilatı, kooperatifleri, ulaşım imkânları yetersizdir.

Tarımsal yatırımlar yetersizdir su ürünlerimizin ve tarımsal potansiyelimizin (sulama dahil) % 25 ine erişmeyen üretim yapılmaktadır. Ekipman noksanıdır. Tabiatla insan gücü devamlı olarak karşı karşıya kalmaktadır. Geniş arazide

bire 3-4 kazanç karşılığında bütün yıl boğaz tokluğuna çalışma yerine entansif tarımı, polikültürü geliştirmek zorunluğundayız. Tahıl ekimi geniş alan isteyen, dolayısıyla az yoğun nüfus toplıyan bir tarım koludur. Artan, yoğunlaşan, çalışma kolları arayan nüfusumuzun iş imkânlarının da arttırılması gerekmektedir. Tarımdaki gizli işsizliği, insan gücünün atıl kalışını kısa bir çalışma devresi olan tahıl tarımı arttırmakta, değerlendirilmesini önlemekte ve şehirlere akına sebebiyet vermektedir.

Türkiye'de beslenme çeşitlerinde buğdayın büyük payının azaltılması zamanı gelmiştir. Çeşitli besin maddelerine daha fazla yer verilirse beslenme imkânlarımız artacağı gibi gelecek nesillerin tarım, pazar, endüstri üretim ve ihracat bağıntılarına daha doğal kurallarla bugünden yön vermek mümkün olacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- ARAT (S.O.) - *Türkiye'de Ekmek ve Türk Buğdaylarının Ekmekçilik kabiliyetleri*. Ankara. 1938.
- ARISOY (S.) - *Gıda-Nüfus Meselemiz*. Türkiye İktisat Gazetesi. Sayı: 433. 14/VII Ankara. 1961.
- GÖKGÖL (M.) - *Türkiye Buğdayları*. Tarım Bakanlığı, yeşilköy tohum yeğritim Enstitüsü Yayını: No: 7. İstanbul. 1935.
- GÜÇER (L.) - *XVI ve XVII. Asırlarda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler*. İstanbul Üniversitesi yayını. No: 1075. İktisat Fakültesi No: 152. İstanbul. 1964.
- KOÇTÜRK (O.) - *Beslenme Bilgisi*. Ankara. 1957.
- SAYMEN (C.T.) - *Gıda Rejimimiz*. Türkiye İktisat Gazetesi. Sayı: 445. 5/X/Ankara. 1961.
- SARÇ (Ö.C.) - *Türkiye Ekonomisinin Genel Esasları*. İstanbul. 1949.
- RUSTOW (A.) - *Ham Maddelerin Milletler Arası Dağıtımı*. İstanbul Üniversitesi Yayınlarından No: 259. Çeviren İlteber (H.). İstanbul. 1945.
- TOSUN (O.) - *Türkiye Buğdaylarının Standardizasyonu Üzerinde Araştırmalar*, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Yayını. Ankara. 1953.
- TÜMERTEKİN (E.) - *Türkiyenin 1954 Buğday İstihsâli Hakkında bir Araştırma*. Türk Coğrafya Dergisi. Yıl: XII. Sayı: 13-14. Sayfa: 173-178. İstanbul. 1955-
- TÜMERTEKİN (E.) - *Türkiye Hububat Ziraatine Ait Bazı Müşahadeler*. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi. No: 7. Sayfa: 54-54. İstanbul. 1956.
- ZHUKOVSKY (P.) - *Türkiye'nin Zirai Bünyesi (Anadolu)*. Ankara. 1951.
- *Türkiye'de Un Sanayii*. Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği. Ankara. 1958
- *II. International Animal Nutrition Conferance*. Madrid. 1960.

FOOD PROBLEM AND THE WHEAT PRODUCTION IN TURKEY

- Summary-

by

Dr. Mecdi Emiroğlu

Wheat which constitutes the main food for a considerable amount of world population is losing its importance gradually. Due to the economical developments, the importance of grains as means of food has decreased greatly. When the urban population became majority and the standard of life reached a higher level, several things other than grains began to take their parts in human feeding.

In well- developed countries of our age, consumption of wheat decreased considerably while the consumption of animal proteins increased extraordinarily. The high level of grain production caused them to be used as animal food, and thus turned into protein.

The wheat consumption in Turkey is three times more than that of the developed countries; and one eighth of the yearly need of wheat is to be imported. While the population increases 29,3 % per year, the wheat production -except for extraordinarily fertile years- stays static at 8 to 9 million tons per year; and the role wheat plays as the main food, increases continuously. This, of course, may be a serious drawback in the development plans in Turkey

If we make no change in our food regime, and continue to consume 200 klg. wheat per capita per year, in 2000 A.D. our population, which will be about 80 million by then, will need 3 or 4 times more than we can produce.

Besides, the increase in the number of farmers while the amount and the fertility of the fields remain static, encourages the monoculture in grain production.

In our first five-year-plan, the development ration given to the agricultural sector is 26 %. With a traditional agricultural method which lacks the modern technical facilities, and which is closely related to the conditions of nature, it will be very difficult to reach the stated level. If we do not produce to meet the real needs of the urban markets, and put an end to monoculture and closed economy, it will be useless to wait for the amount and the type of grain production to play a positive role in the national economy.